

MENINGEN van anderen

De militaire was

Wat een verhelderend stuk van generaal De Vries in de *Militaire Spectator* 7/8.¹ Als kapitein wil ik de vergelijking doortrekken naar alle lagen in onze defensieorganisatie.

Het wordt tijd voor een nieuwe zakelijkheid. We moeten elkaar aanspreken op de verantwoordelijkheden die ons zijn toebedeeld. Niet alleen top-down maar zeker ook bottom-up. Wij zullen onze leidinggevenden duidelijk aan moeten geven als zij niet voldoen aan hun voorbeeldfunctie.

Die voorbeeldfunctie wordt sterker naarmate men hoger in de organisatie zit. Bij een voorbeeldfunctie zal men zich niet alleen moeten afvragen of iets mag, maar ook of iets kan en dat in relatie tot de werknemers. Als topleiding van de krijgsmacht kun je bepaalde handelingen misschien juridisch correct afhandelen, maar als signaalfunctie naar de werkvloer de plank volledig misslaan.

Zo kan je als 'topfunctionaris' in deze tijd van inkrimping en kleinere personeelsbudgetten het niet maken om nog na te dienen of na pensionering als burger terug te keren. Het kan misschien juridisch kloppen, maar als voorbeeldfunctie is het compleet fout.

Generaal De Vries heeft het dan ook bij het rechte eind als hij aangeeft dat wij niet moeten aarzelen om onsympathiek gevonden te worden. De tijd van het zorgen voor de 'vriendenclub' is voorbij. En dat geldt voor ieder niveau in de krijgsmacht. Een ieder dient zijn/haar taak naar behoren uit te voeren en zo niet, dan moet(!) men er op worden aangesproken door een ieder die het niet-functioneren signaleert. Ik heb wel mijn twijfels of deze manier

¹ MS 7/8 (jrg. 172)(2003) pag. 422-423.

van denken een breed publiek zal krijgen. Het is binnen Defensie nog steeds een bekend gegeven dat een al te kritische ondergeschikte niet direct met enthousiasme wordt ontvangen. Het 'moeilijk' gevonden worden is een gegeven wat de generaal al aangeeft.

Het is frappant om te zien dat de generaal het eisen stellen aan elkaar in verband brengt met moeilijkheden met het personeel, het overlegorgaan en de bonden. Wat ik kan signaleren op de werkvloer is juist het omgekeerde.

Men is het zat dat er wordt aangerommeld, dat er geen duidelijke uitspraken komen van de leiding en dat doelen niet goed worden geformuleerd. Hiermee onderschat de generaal de mogelijkheden van het overleg.

Ik ben heel benieuwd hoeveel collega-generaals het met generaal De Vries eens zijn en ik hoop dat er nu echt eens schoon schip wordt gemaakt. We zullen het zeker zien bij de reorganisatie van de Haagse Staven en hoe de projectleider daarvan zal aangeven voor wie er geen plek meer in de organisatie is.

Het met zijn allen de was doen, spreekt mij zeker aan, alleen maak ik mij zorgen dat het hemd nader is dan de rok.

A. BOSMAN, KAP KLU,
voorzitter BGMC DHO

Andere tijden (...) andere krijgsmacht

Het onmogelijke is mogelijk geworden
In aansluiting op het artikel van de heren P.C. Kok en C. Schwencke en de daarop losgebarsten reacties, het volgende.¹

De Nederlandse krijgsmacht is sinds het uitbreken van de vrede verzeild geraakt in een maalstroom van bezuinigingen, met

¹ P.C. Kok en C. Schwencke. Andere tijden vragen om een andere krijgsmacht. MS 4 (jrg. 172)(2003), pag. 200-207. Reacties op deze bijdrage: MS 5 (jrg. 172)(2003), pag. 254-264.

alle ongewilde gevolgen van dien. Waar destijds, in 1949, de NAVO werd opgericht ter voorkoming van een oorlog begonnen door de USSR, had de NAVO een duidelijke, potentiële vijand. Op 14 mei 1955 werd het Warschaupact opgericht, eveneens, althans op papier, ter voorkoming van een oorlog begonnen door de NAVO.

De potentiële vijand is echter, sinds de ineenstorting van het communisme in 1990, ter ziele en niet langer het Warschaupact. Sterker, wij oefenen nu met legeronderdelen van het voormalig Warschaupact, iets wat destijds ongelofelijk en voor onmogelijk werd gehouden. Maar het onmogelijke is mogelijk geworden. Politiek en militair. Wat thans onmogelijk is (lees: lijkt), is een situatie welke leidt tot een oorlog gelijk aan de Tweede Wereldoorlog, of erger, hoewel het niet veel scheelde. De Cubacrisis bijvoorbeeld.

Welke vijand?

Dit alles in kort bestek overziende, moet toch mijns inziens worden geconstateerd dat de krijgsmacht zich niet, in ieder geval te weinig, heeft aangepast aan de nieuwe situatie, in overeenstemming met de herformulering van de NAVO zoals deze luidt sinds 1991, namelijk het verzekeren van de vrijheid en veiligheid van de lidstaten met politieke en militaire middelen, in overeenstemming met de uitgangspunten van het NAVO-handvest.

Om maar wat te noemen, de cavalerie bijvoorbeeld, uitgerust met moderne tanks maar kwantitatief van zo weinige omvang dat een optreden, autonoom of in samenwerking met onderdelen van krijgsmachten van andere naties, ter bestrijding van de vijand, weinig (shok-)effect zal hebben. Bovendien, welke vijand?

Hetzelfde geldt voor de artillerie. Weliswaar worden de 126 M 109 vuurmonden op termijn afgestoten, maar daar komen de 57 PzH 2000 voor in de plaats. Het kaliber blijft 155 mm. Daarnaast bestaan nog de 22 MLRSystems. Allemaal zware wapensystemen, bedoeld om de (welke?) vijand te bestrijden. Natuurlijk zullen wij systemen nodig blijven hebben, zoals bijvoorbeeld de AAT, de genie, Rode Kruis, administratieve en logistieke onderdelen,

maar alles aangepast aan een nieuwe krijgsmacht, met een nieuwe taak in een nieuwe wereld.

Het 1e LK, bestaat niet meer. We hebben nu een Nederlands-Duits Legerkorps. Onze divisies zijn verdwenen. We leven nu op brigadeniveau. In kwantitatieve zin een enorme vermindering. Maar toch speelt bij het aanpassen van de krijgsmacht aan de nieuwe situaties zoals die nu bestaan, de gedachte aan organisaties en wapensystemen zoals die bestonden tijdens de Koude Oorlog en die weer op hun beurt afgeleid waren van de Tweede Wereldoorlog, mijns inziens nog steeds een belangrijke rol. Natuurlijk bestaan de nucleaire wapens nog steeds en de *know-how* daaromtrent zal nimmer meer verdwijnen. Het zal dus zaak zijn om alert te blijven.

Natuurlijk zijn wij nog steeds bezig met het reorganiseren van de krijgsmacht in het kader van een gewijzigde militaire situatie. Maar het gebeurt, politiek gezien, te langzaam en mijns inziens zelfs op verkeerde wijze. Wij gaan de KLu moderniseren met de JSF. Een geweldig vliegtuig. Maar tegen welke vijand zullen ze nodig zijn en waar en hoe, en wanneer zullen ze *airsuperiority* moeten bevechten op leven en dood?

De marine heeft met haar nieuwe LCF, technologisch een waar huzarenstuk geleverd, wereldwijd. Maar waartegen en tegen wie zullen zij worden ingezet? Tegen drugsmokkel of piraterij? Of zullen zij worden ingezet als patrouilleschip langs de Hollandse kust of in het Caraïbisch gebied?

Natuurlijk kun je dergelijke wapensystemen overal ter wereld tentoonstellen als entourage bij een staatsbezoek of als vertoon van het militaire kunnen. Maar dat is dan maar peperdure 'spielerei'.

Nieuwe tijden

Nederland behoort per definitie tot de kleine landen, en onze rol als militaire mogendheid is uitgespeeld. Onze laatste 'grote' oorlog was de zogeheten politionele actie in Indonesië. Afgezien van de individuele prestaties was die oorlog, politiek-militair gezien, maar een rom-

melig geheel waarvan de trauma's ons hedentendage nog steeds bezighouden.

In de oorlog tegen de nazi's en het Japanse keizerrijk waren we nergens, ook al zouden wij het anders hebben gewild. Na de capitulatie hebben we nog maar een marginale rol in de oorlog kunnen spelen. Tot we bevrijd werden, wat wij groots hebben gevierd.

In oorlogvoeren hebben wij niets meer te vertellen, in oorlog voorkómen des te meer. Dat is de nieuwe tijd en dat vergt een nieuwe KRIJGSKUNST. Laat *oorlogvoeren* als secundaire taak maar aan grootmachten over als het *oorlog voorkómen* als primaire taak niet heeft mogen baten. Trouwens, oorlogvoeren gebeurt nu door onze krijgsmacht ook al niet. Niet in Libanon, niet in Kroatië, niet in Irak, niet in Afghanistan, nergens staan Nederlandse troepen klaar om overeenkomstig het meegegeven mandaat de strijd aan te gaan.

Als er al enige sprake is van een peloton, compagnie, squadron of bataljon in de verdediging, dan is dat zover van het gevechtsfront verwijderd dat van vijandelijk contact geen sprake is of kan zijn. Zelfs de huidige uitzending naar Irak, waarbij een bataljon mariniers is ingezet, geschiedt in die zin dat het betreffende bataljon slechts licht is bewapend. Geen cavalerie, geen artillerie. Waarom niet? Omdat het bataljon ze eenvoudig niet heeft. In geval van nood, van escalatie, wordt teruggewalden op de Engelsen. Die beschikken wel over zware wapens.

Te bedenken valt dat gedurende de Tweede Wereldoorlog per 100.000 man een gebied van 2750 vierkante kilometer met een diepte van 67 kilometer werd bestreken en dat in de Golfoorlog per 100.000 man een gebied van 213.000 vierkante kilometer met een diepte van 530 kilometer werd bestreken. Dat kunnen wij op geen enkele manier opbrengen. Tijdens de politionele acties hadden wij ruim 120.000 man om een gebied van ruim 2.000.000 vierkante kilometer te pacificeren. Het resultaat is bekend. Welaan, nu wij toch zijn zoals we zijn en taken uitvoeren zoals wij ze thans uitvoeren, moet de politiek-militaire strategie grondig worden herzien.

Oorlog voorkómen

Oorlog voorkómen is de nieuwe taak. Daarop moet de krijgsmacht worden gericht. Marine, land- en luchtmacht moeten paraat worden gesteld om oorlog te voorkomen. Daartoe zijn mobilisabele troepen van geen node. Daartoe moeten wapens, wapensystemen en -platformen worden gericht.

De marine heeft weinig of niets aan de schepen van het huidige formaat. Kleinere schepen, zeer snel en zwaar bewapend, met geleide projectielen, die bedoeld zijn om acties te voeren in de kustwateren, waar ook ter wereld en die daar dan ook, gelijk het nu reeds gebeurt, permanent aanwezig zijn, zijn meer op hun plaats. Laat de vliegkampschepen, kruisers, nucleaire onderzeeboten maar over aan de grootmachten. Onze marine moet primair het 'kleinere' werk verrichten en, als het moet, op totalitaire wijze.

De landmacht moet af van haar zware wapens en haar geringe beweeglijkheid. In plaats daarvan pantsers van het type Patria, Fennek of de Engelse Scimitar en andere luchttransporteerbare pantsers, waarvoor dus niet direct transportschepen nodig zijn voor het vervoer. De artillerie heeft de zware wapens niet meer nodig, maar snelvuurgeschut van ten hoogste 105 mm of minder. De infanterie moet de beschikking krijgen over kleine groepen 'Special Forces', die een mentaliteit moet worden bijgebracht door een speciale opleiding 'enkele man', teneinde *search and destroy* acties te kunnen uitvoeren. De daartoe benodigde wapens bestaan reeds. Commando's en/of paracommando's blijven nodig.

Voor de luchtmacht geldt hetzelfde. Geen miljarden voor de JSF die niets of weinig te doen zullen krijgen, behalve op Open Dagen. Maar meer aandacht voor transport en verkenning. Daarnaast moderne vliegtuigen van de COIN-klasse die niet in vredetijd alleen maar oefenen voor een oorlog die nooit komt, maar die in vredetijd oorlog voeren tegen de nieuwe vijand, de levensgevaarlijke terrorist.

In het kader van het Strategisch Akkoord zullen er nog meer bezuinigingen komen. Met de overgebleven krijgsmacht kunnen

de huidige taken onmogelijk worden gehaald. Nederland moet totaal overgaan op *peacekeeping* en al het materiaal dat daarvoor niet nodig is, afstoten. *Peacekeeping* en géén *peace-enforcing* moet de taak van onze krijgsmacht zijn. Het is een hele andere taak dan die in de Tweede Wereldoorlog en potentieel in de Koude Oorlog.

Het voorgaande is bedoeld ter overweging, en ik wil absoluut niet pretenderen alles bij het rechte eind te hebben. Maar als erover nagedacht wordt, kan ik tevreden zijn.

Mijn eindconclusie? Weg met de krijgsmacht, lang leve de krijgsmacht!

T.W. BOLTZE,
gepensioneerd medewerker MVD

genezing; de patiënt (zei men toen nog) moest 'er weer bovenop komen'. Zo raakte de aandacht voor de psychische gevolgen van de oorlog al gauw op de achtergrond.

Nieuwe instellingen, nieuwe begrippen

Pas vanaf halverwege de jaren zestig werd de oorlog herontdekt. Aanvankelijk door werk van de psychiater E. de Wind over de ervaringen van de joden die de concentratiekampen hadden overleefd en door de werken van de historici J. Presser en L. de Jong. Met de kwestie van de vrijlating van 'de drie van Breda' in 1972 die avond na avond op het tv-scherf te volgen was, kwam een ommekeer tot stand. Vanaf dat moment stonden de psychische gevolgen van de wereldoorlog in het centrum van de belangstelling.

In de jaren daarna werd een imposant geheel opgetrokken van instellingen (Centrum '40-'45), wetten (de Wet Uitkering Vervolgingslachtoffers 1940-1945), telefonische hulpdiensten en nieuwe begrippen, zoals 'kz-syndroom', 'stress', 'trauma' en 'erkenning'. Het waren de jaren waarin 'de verbeelding aan de macht' kwam en een progressieve geest van vernieuwing en democratisering door ons land ging. 'Bewustwording', 'assertiviteit' en 'mondigheid' waren kernbegrippen.

In die sfeer gedijde ook de aandacht voor de psychische gevolgen van de Tweede Wereldoorlog. Het ging toen niet langer om joodse slachtoffers alleen; de kring werd breder getrokken en omvatte geleidelijk aan steeds meer categorieën en groepen die onder oorlogsomstandigheden van allerlei aard hadden geleden of überhaupt in levensbedreigende omstandigheden hadden verkeerd (zonder dat de oorlog er iets mee te maken had). Al zulke groepen vroegen aandacht voor het doorstane leed en eisten 'erkenning' van hun situatie door de maatschappij. De tv was hiervoor het ideale medium.

Nieuwe groepen getraumatiseerden

Na 1980 kwamen er steeds meer groepen getraumatiseerden bij. Het woord 'vergeten' raakte in de mode: vergeten oorlogen, vergeten legers, vergeten kinderen, et cetera. Allen eisten ze aandacht en erken-

ning van deskundigen op het terrein van de geestelijke volksgezondheid. Het is een begripsgeschiedenis, die de veranderende opvattingen over psychisch lijden ten gevolge van de Tweede Wereldoorlog analyseert in samenhang met de veranderende sociale en culturele verhoudingen in de Nederlandse samenleving.

De eerste vier hoofdstukken zijn chronologisch van opzet. Zij brengen de 'conjunctuur van zwijgen en spreken' in kaart. In tegenstelling tot wat algemeen gedacht wordt, heerste er na 1945 geen stilte over de psychische gevolgen van de wereldoorlog. Van diverse kanten werd aandacht geschonken aan zulke problemen, die volstrekt nieuw waren en waarmee men geen enkele ervaring had opgedaan. Artsen die zelf de concentratiekampen hadden overleefd, schreven over hun ervaringen, zoals bijvoorbeeld J. Tas in het *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid* in 1946.

De aandacht voor psychische schade werd echter overschaduwd door bezorgdheid over wat heette de 'verwildering van de zeden'. Door de oorlog, zo vreesde men, waren normen en waarden, bijvoorbeeld op seksueel gebied, in verval geraakt met alle gevolgen van dien voor de samenleving.

Men wantrouwde psychische klachten en sprak van 'ziektewinst' en 'renteneurose', waarmee men duidde op mogelijke voordelen die mensen zouden genieten door psychische klachten voor te wenden.

Niet zelden spraken artsen (en anderen) het vermoeden uit dat door de oorlog gestoord geraakte mensen ook voordien al labiel waren geweest ('premorbiditeit'). Als het op behandeling van psychische klachten aankwam, stelden artsen en psychiaters zich ferm op. Zij richtten zich op

BOEKEN bespreking

Erkenning

Van oorlogstrauma naar klaagcultuur, door Jolande Withuis, 270 pp., (Amsterdam, 2002), De Bezige Bij ISBN 90 2341 037 8 € 19,90

Het woord 'trauma', schrijft de sociologe Jolande Withuis in haar nieuw boek, behoort tegenwoordig tot 'onze alledaagse woordenschat'. Onbevangen spreken we erover 'bij de koffie'. We komen met onze trauma's graag voor de dag. De media besteden er vrijwel dagelijks aandacht aan. Nieuwe trauma's duiken op, steeds nieuwe groepen getraumatiseerden melden zich en vragen 'erkenning' van hun leed. We leven, zo concludeert Withuis, in een 'traumacultuur'.

Hoe is het zo ver gekomen? En dat in een land waar nog maar betrekkelijk kort geleden elke openbare toespraak op psychisch leed eigenlijk *not done* was. Over dit interessante onderwerp handelt het hier ter bespreking staande boek. Het is, zullen we maar gelijk vaststellen, een belangrijk en boeiend werk, dat een attent lezerspubliek verdient, zeker ook in militaire kring.

Opvattingen over psychisch lijden

Het boek presenteert een kritische analyse van het denken over de psychische gevolgen van de Tweede Wereldoorlog tussen 1945 en 2000, en dan met name in de